



Miljøministeriet  
Miljøstyrelsen

# Klima-Lavbund

## Vejledning

### om tilskud til Klima-Lavbundsprojekter

2023





## Kolofon

### **Klima-Lavbund**

Vejledning om tilskud til Klima-Lavbundsprojekter, 2023.

Denne vejledning er udarbejdet i 2023 af Miljøministeriet  
- Miljøstyrelsen.

Forsidefoto: Kristine Elisabeth Mulbjerg, Miljøstyrelsen

### **Miljøministeriet**

#### **Miljøstyrelsen**

Tolderlundsvej 5

5000 Odense C

Tlf.: 72 54 40 00

[mst@mst.dk](mailto:mst@mst.dk)

[www.mst.dk](http://www.mst.dk)

# Indhold

1.	Indledning	5
2.	Ordningens formål	5
3.	Administration af ordningen	5
4.	Afsatte midler og finansiering	5
5.	Ansøgningsfrist	5
6.	Hvem kan søge om tilskud	6
7.	Hvordan søger du om tilskud og hvad skal ansøgningen indeholde	6
8.	Projektets gennemførelse og økonomi	7
9.	Hvilke udgifter gives der tilskud til	12
10.	Betingelser for tilsagn	17
11.	Afgørelse om tilsagn eller afslag, herunder prioritering	18
12.	Anmodning om udbetaling af tilskud, samt tinglysning af aftalen	24
13.	Klageadgang	25
14.	Tilsagnet opgives	25
15.	Udbetaling af tilskud	25
16.	Arealanvendelse og tilskudsmuligheder efter anlæg	26
17.	Tilbagebetaling af tilskud	27
18.	Kontrol på stedet	28
19.	Straffebestemmelser og svig	28
20.	Force majeure	28
21.	Miljøstyrelsens brug af data	28

# Bilag

<b>Bilag 1</b>	<b>Afgrødekoder</b>
<b>Bilag 2</b>	<b>Vejledning til brug af MiljøGIS ved ansøgning til Klima-Lavbundsordningen</b>
<b>Bilag 3</b>	<b>Vejledning til selvbetjening ved ansøgning til Klima-Lavbundsordningen</b>

# 1. Indledning

Denne vejledning skal du bruge, når du ønsker at søge om tilskud til et Klima-Lavbundsprojekt. Her finder du oplysninger om tilskudsordningens formål, hvem der kan søge, hvad du kan søge til, hvordan du søger tilskud, de forskellige betingelser, der gælder for at få tilskud, og hvordan Miljøstyrelsen behandler og kontrollerer din ansøgning. På Miljøstyrelsens hjemmeside [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund) kan du finde flere oplysninger om ordningen og link til at ansøge.

## 2. Ordningens formål

Klima-Lavbundsordningens primære formål er at bidrage til at reducere landbrugets drivhusgasudledning ved at udtage og omdanne kulstofrige landbrugsjorde til vådområder med mere naturlig hydrologi ved f.eks. at afbryde dræn. Klima-Lavbundsprojekter kan også bidrage til andre formål. Projekterne kan forbedre vandmiljøet ved at reducere udledningen af kvælstof til fjorde og kystvande. Projekterne kan også i nogle tilfælde bidrage til klimatilpasning ved at forøge arealernes bufferkapacitet i forhold til store og pludselige vandmængder samt have positive effekter for biodiversitet og nogle naturtyper.

Tilskudsordningen kan søges af kommuner, lodsejere og fonde. Store projekter med høj andel af kulstofrig jord bliver prioriteret højt – projekter hvor der gennem Multifunktionel Jordfordeling kan opnås større sammenhæng mellem arealer, større naturkvalitet og flere miljøsyn bliver dog prioriteret højest. Ved prioritering af projekter bliver der lagt vægt på tiltag, der tilgodeser vandrammedirektivet, habitatdirektivet, biodiversitet, beskyttede naturtyper, rent drikkevand, friluftsliv, økologisk landbrug og klimatilpasning.

## 3. Administration af ordningen

Miljøstyrelsen administrerer ordningen og træffer afgørelse om tildeling af tilskud.

Miljøstyrelsen modtager ansøgninger om tilskud til Klima-Lavbund, prioriterer ansøgningerne og træffer afgørelse om tilsagn, udbetaler tilskud og kontrollerer tilsagnets gennemførelse og opretholdelse.

Du er velkommen til at kontakte Miljøstyrelsen, hvis du har spørgsmål – på tlf.: 72 54 40 00 eller på mail: [vandprojekter@mst.dk](mailto:vandprojekter@mst.dk). Du kan læse mere om ordningen på [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund).

Vejledningen er skrevet på baggrund af bekendtgørelse om udtagning af kulstofrige lavbundsjorder med henblik på genopretning af naturlig hydrologi (klima-lavbundsprojekter), nr. 1206 af 26. september 2023.

## 4. Afsatte midler og finansiering

Klima-Lavbundsordningen er tildelt en pulje i 2023 på 607,8 mio. kr.

Puljen dækker tilskud til:

- løn til personale
- undersøgelser
- møder og konsulentarbejde
- køb af varer og tjenester
- anlægsarbejde, lodsejerkompensation og tinglysning

Miljøstyrelsen yder tilskud op til 100 % af de tilskudsberettigede udgifter. Se afsnit 9 for yderligere specifikation af tilskud.

## 5. Ansøgningsfrist

Miljøstyrelsen modtager ansøgninger inden for de annoncerede ansøgningsrunder, der fremgår af Miljøstyrelsens hjemmeside [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund).

Hvis vi modtager din ansøgning efter ansøgningsfristen, vil den ikke blive behandlet, og den vil ikke blive overført til næste ansøgningsrunde. Vi kan i særlige tilfælde dispensere fra ansøgningsfristen, se gældende bekendtgørelse.

## 6. Hvem kan søge om tilskud

Kommuner, lodsejere, nationalparkfonde, jf. lov om nationalparker, og fonde med almennyttige natur-, miljø- eller klimaformål kan søge om tilskud til Klima-Lavbundsprojekter.

Det er muligt at være flere kommuner om et tværkommunalt projekt. I det tilfælde skal én kommune dog stå som ansøger og projektejer, mens øvrige kommuner står som medansøgere. Al dialog med Miljøstyrelsen vedr. projektet skal foregå gennem ansøgerkommunen.

Det er også muligt at være flere private lodsejere om et projekt. Vælger I at gennemføre projektet selv, skal en af jer stå som projektejer og al dialog med Miljøstyrelsen vedr. projektet skal varetages af denne. I kan også tage kontakt til jeres kommune, og høre om de vil gennemføre projektet for jer.

Særligt for private lodsejere

I nogle tilfælde kan kommunen være projektejer, hvis du ikke selv ønsker at være det. Kontakt gerne din kommune inden du går i gang og fortæl om dine planer. Det kan være at der er muligheder for et samarbejde eller deltagelse i andre projekter i området. Overvej også om dine naboer kunne være interesserede i at være med i projektet. Større projekter er ofte billigere og mere effektive end mindre projekter, og naturen kan udvikle sig bedre i et større og sammenhængende område.

## 7. Hvordan søger du om tilskud og hvad skal ansøgningen indeholde

For at opnå tilskud til et Klima-Lavbundsprojekt, skal dit areal opfylde to kriterier:

1. Mindst 60 % af projektarealet skal bestå af kulstofrige lavbundsjord med minimum 6 % organisk kulstofindhold, jf. kort over tørveholdig jorder i MiljøGIS. Du kan læse mere om kortet over tørveholdig jord i afsnit 11.2.
2. Projektarealet skal være mindst 10 ha.

Ved ansøgning om tilskud skal du benytte en selvbetjeningsløsning, som du finder på [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund). Ansøgningen udfyldes af projektejer (herefter *ansøger* eller *tilsagnshaver*), og skal indeholde informationer om ansøger og projekt.

Forundersøgelser

Når du ansøger om tilskud til et Klima-Lavbundsprojekt, søger du bl.a. om at påbegynde en forundersøgelse. Er der allerede en forundersøgelse fra en lignende ordning, er det muligt helt eller delvist at bruge den. Når Miljøstyrelsen har behandlet ansøgningen, og du får tilsagn til projektet, kan forundersøgelsen påbegyndes. Selvom du allerede har en forundersøgelse, skal du igennem forundersøgelsesfasen, før du går videre til anlægsfasen. Du kan læse mere om faserne i Klima-Lavbundsordningen i afsnit 8.1.

Selvbetjeningen og ansøgningens indhold

For at ansøge om tilskud til et Klima-Lavbundsprojekt skal du:

1. Indtegne projektareal i MiljøGIS-løsningen (<https://miljoegis3.mim.dk/spatialmap?profile=vandprojekter>). For at tegne og gemme et projektareal i MiljøGIS skal du oprette en bruger. Hvordan du gør dette, og hvordan du indtegner og eksporterer relevant rapport fra MiljøGIS, er beskrevet i bilag 2 på [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund).
2. Ansøge om tilskud i selvbetjeningen der åbnes via linket, som findes på [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund). Hvordan du ansøger er beskrevet i bilag 3 på [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund).

Det er en god ide, at have dokumenter, der skal vedhæftes ansøgningen, klar før du starter ansøgningen.

Du vil modtage et kvitteringsbrev med en opsummering af de indsendte oplysninger via e-boks, når Miljøstyrelsen har modtaget din ansøgning. Hvis du ikke modtager et kvitteringsbrev kontaktes Miljøstyrelsen på [vandprojekter@mst.dk](mailto:vandprojekter@mst.dk) for at sikre, at ansøgningen er modtaget.

Ansøgningen skal indeholde følgende oplysninger:

- 1) Ansøgers navn
- 2) En beskrivelse af projektet.
- 3) En beskrivelse af projektets potentiale for at understøtte natur, miljø og klimatilpasning.
- 4) Indtegnning af projektområdet i MiljøGIS, som kan tilgås på Miljøstyrelsens hjemmeside [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund)
- 5) Oplysning om projektet er omfattet af et samtykke eller et betinget samtykke efter reglerne i bekendtgørelsen om multifunktionel jordfordeling.
- 6) Oplysning om der til arealer i projektområdet er ansøgt om eller opnået tilskud efter andre tilskudsordninger.

Du får direkte besked via e-boks, når Miljøstyrelsen har behandlet din ansøgning. Får du tilsagn, kan du gå i gang med forundersøgelsen, og dine udgifter til dette bliver dækket. Se i afsnit 9 hvilke udgifter, der dækkes.

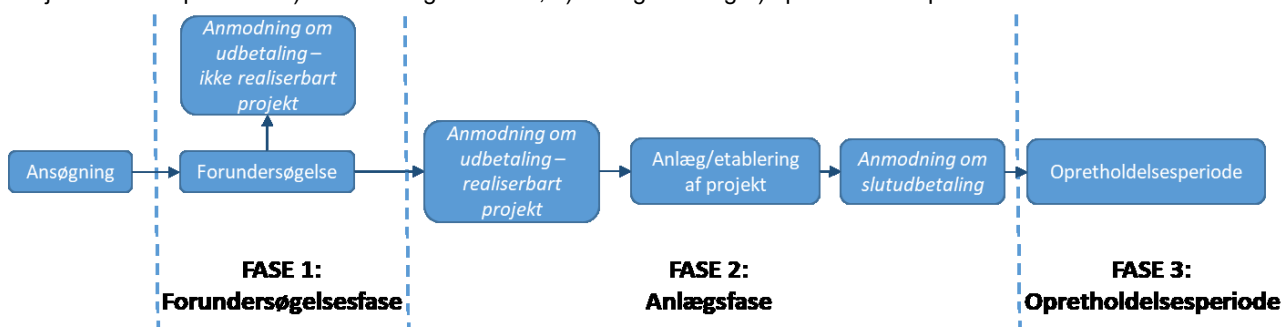
## 8. Projektets gennemførelse og økonomi

Følgende afsnit beskriver projektets forskellige faser, og hvad du som ansøger bør være opmærksom på i ansøgningsprocessen; fra ansøgning og frem til anmodning om slutudbetaling.

### 8.1 Projektets faser

Et Klima-Lavbundsprojekt opdeles i tre faser, som du kan se i diagrammet her.

Projektfaserne opdeles i: 1) forundersøgningsfase, 2) anlægsfase og 3) opretholdelsesperioden.



Ansøgning om tilsagn til forundersøgelse (fase 1) er kun muligt i fastlagte ansøgningsrunder, mens anmodning om opstart af anlægsfasen (fase 2) og anmodning om slutudbetaling (fase 3) kan foretages uafhængigt af ansøgningsrunder. Ved tilsagn til et Klima-Lavbundprojekt modtager du et link til selvbetjeningen, som du skal bruge, når du anmoder om at starte på fase 2.

Forundersøgelsen skal være færdig senest 2 år efter, du har fået tilsagn til projektet, og etableringen skal være færdig senest 4 år efter endt forundersøgelse – dvs. der i alt er 6 år til at gennemføre forundersøgelse og etablering.

#### 8.1.1 Forundersøgelse (fase 1)

Du må begynde forundersøgelsen (fase 1), når du modtager tilsagn til projektet. Her skal forundersøgelsen laves, og det skal undersøges, om der er lodsejertilslutning til projektet.

Du afslutter fase 1 via selvbetjeningen. Her skal du anmode om at gå videre til anlægsfasen (fase 2). Hvis det i forundersøgelsen viser sig, at projektet alligevel ikke er realiserbart, kan du ansøge om at afslutte projektet og blot modtage tilskud til de udgifter, der har været i forbindelse med forundersøgelsen.

Forundersøgelsen skal indsendes via selvbetjeningen (se bilag 3), og projektet skal være opdateret og indsendt i MiljøGIS (se bilag 2).

Formålet med forundersøgelsen er at gøre det muligt at vurdere, om et projekt opfylder kravene til at gennemføre et etableringsprojekt. Dette sker ved at undersøge og beskrive de nuværende forhold i projektområdet, udarbejde et projektforslag med tilhørende budget, og synliggøre effekterne og konsekvenserne af projektet i forhold til både natur-,



miljø- og klimamål. Se boksen herunder for kravene til forundersøgelsens indhold samt vigtige opmærksomhedspunkter i forundersøgelsesprocessen.

Det er en fordel at udarbejde en grundig forundersøgelse, der muliggør en detailprojektering, hvor der ikke er betydelige forskelle fra forundersøgelsen. Den endelige detailprojektering laves dog først i anlægsfasen (fase 2).

### **Forhold der skal undersøges i forundersøgelsen**

I nedenstående er beskrevet, hvad forundersøgelsen for Klima-Lavbundsprojekter skal indeholde. Nuværende forhold, projektforslag, konsekvenser og effekter skal være fyldestgørende beskrevet for projektområdet, og det skal fremgå hvilke datagrundlag, der er anvendt til beregninger og opgørelser.

Til beskrivelsen af de nævnte forhold er der en række kortbilag, som også skal udarbejdes som en del af forundersøgelsen.

På Miljøstyrelsens hjemmeside for [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund), kan du finde de nødvendige faglige vejledninger og beregningsark til brug for forundersøgelsen.

### **Nuværende forhold**

- Topografi f.eks. ved Danmarks højdemodel.
- Jordbundsforhold f.eks. ved jordbundskort og lavbundskort (Tekstur2014).
- Arealanvendelse med angivelse i hektar og opgjort i omdrift, permanent græs og natur.
- Tekniske anlæg inden for projektområdet, herunder borer, veje, ledninger mv.
- Plangrundlag, herunder relevante udpegninger, beskyttelseslinjer, beskyttet natur og kultur mv.
- Oplande, herunder beskrivelse af vandløbsopland, direkte opland og drænedede direkte opland.
- Vandbalance, herunder redegørelse for nedbør, fordampning og nettonedbør.
- Dræningsforhold, herunder vandløb, dræn, grøfte, brønde og pumper mv. samt om oplysninger kommer fra lodsejeroplysninger, drænarkiv eller opmåling.
- Afvandingsforhold med arealangivelser i hektar fra 0-1,25 m med ækvidistance 0,25 m, beregnes som udgangspunkt på baggrund af årsmiddel, sommerrmiddel, vintermiddel samt ved ekstremhændelse.

### **Projektforslag**

- Projektbeskrivelse, herunder alle anlægsarbejder og afværgeforanstaltninger, samt vurdering af nødvendigheden af disse og beskrivelse af hvordan den naturlige hydrologi genskabes.
- Budgetoverslag
- Tidsplan

### **Konsekvenser**

- Afvandingsforhold med arealangivelser i hektar fra 0-1,25 m med ækvidistance 0,25 m, beregnes som udgangspunkt på baggrund af årsmiddel, sommerrmiddel, vintermiddel samt ved ekstremhændelse.
- Tekniske anlæg herunder borer, veje, ledninger mv.
- Planforhold og myndighedstilladelser, herunder også udtalelse fra lokalt museum om arkæologiske interesser, samt vurdering af om relevante myndighedstilladelser kan opnås.
- Konsekvensvurdering af projektets påvirkning af yngle- og rasteområder for beskyttede arter omfattet af naturbeskyttelseslovens bilag 3 og 5.
- Konsekvensvurdering af om projektet vil kunne forhindre målopfyldelse for målsatte vandløbsforekomster jf. bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster, eller forhindre gennemførelse af indsatser fastlagt i indsatsprogrammet for gældende vandområdeplaner jf. bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter.

### **Effekter**

Se beregningsark og tilhørende vejledninger på [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund).

- Beregning af kvælstofreduktion, herunder:
  - Redegørelse for oversvømmelse i ha/døgn samt omsætningsrate for det oversvømmede areal.
  - Redegørelse for hydraulisk belastning og kvælstofomsætning i % for det overrislede areal.
  - Redegørelse for areal, middeldybde, rumfang og vandtilførsel ved sødannelse.

- Sker afstrømningen fra projektområdet gennem nedstrømsliggende søer, skal der tages højde for N-retentionen i søerne. Se vejledning til beregning af N-retention i søer nedstrøms projektområdet på [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund).
- Beregning af fosforudledning, herunder:
  - Vurdering af risikoen for negativ effekt på nedstrømsliggende recipienter (søer og kystvande) ved udledning af fosfor fra projektområdet.
- Beregning af drivhusgas-reduktion
  - Miljøstyrelsen har udarbejdet en beregningsmetode til estimering af drivhusgasemissionen ved udtagning af kulstofrige lavbundsjord i samarbejde med Aarhus Universitet (CO<sub>2</sub>-regneark). Af hensyn til igangværende forundersøgelser eller netop afsluttede forundersøgelser, vil der være en overgangsperiode i 2023, hvor også den hidtil gældende beregningsmetode til bestemmelse af drivhusgasreduktion version 3 (CO<sub>2</sub>-regneark version 3.1.1) accepteres. Til beregning af lavbundsprojektets drivhusgasreduktion indgår oplysninger om arealets kulstofindhold, arealanvendelse og hvor stort et areal (bufferarealer), der pga. nærliggende grøfter, dræn og vandløb har en reduceret drivhusgasreduktionseffekt
  - Redegørelse for beregning af projektets drivhusgasreduktionspotentiale. Aarhus Universitet har udarbejdet en teknisk rapport, der nærmere beskriver, hvordan aktiv udtagning skal foretages samt beskriver hvilke supplerende målinger, der evt. bør gennemføres ved etableringen af områderne, krav til analyser, tolkning af analyser og hvordan analyseresultater skal indberettes. Den tekniske rapport og beregningsmetode findes på Miljøstyrelsens hjemmeside. Til beregning af drivhusgasemissionen kan anvendes de seneste tilgængelige GLR-kort.
  - Identifikation af andelen af projektarealet, som ligger indenfor Tekstur2014-kortet. Kortet findes som et kortlag i IMK samt MiljøGIS, og kan desuden findes på Fødevareministeriets hjemmeside som et kortlag i Det Grønne Danmarkskort. Aarhus Universitet har udarbejdet en teknisk rapport, der nærmere beskriver, hvordan I skal opgøre projektets arealer inden for jordklasser (organisk kulstofindhold). Den tekniske rapport findes på [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund).
  - Redegørelse for jordklassifikation for projektarealer beliggende uden for Tekstur2014-kortet, herunder jordens indhold af organisk kulstof, jf. den tekniske rapport fra Aarhus Universitet.

#### Lodsejertilslutning

- Lodsejertilslutningen til projektet

#### Opsummering

- Kort opsummerende redegørelse for, at projektet lever op til prioriterings- og støtteberettigelseskriterierne

#### Obligatoriske kort og bilag

Der skal i forundersøgelsen suppleres med kortmateriale. Nedenstående kortmateriale betragtes som obligatorisk, og skal indgå i rapporten eller vedlægges som selvstændige bilag. Hvis nogle af nedenstående kort ikke er relevante, er det vigtigt, at der i forundersøgelsen er redegjort for, hvorfor de ikke er medtaget.

- Kort over anlægsarbejder samt afværgeforanstaltninger (projekttiltag).
- Kort over overrislingsområder, vandløbsoversvømmelse og sødannelse.
- Kort over oplande, herunder vandløbsopland, direkte opland og drænet, direkte opland.
- Kort over dræningsforhold.
- Kort over fosforprøvefelter.
- Kort over nuværende afvandingsforhold, opgjort med ækvidistance 0,25 m i dybde 0-1,25 m.
- Kort over fremtidige afvandingsforhold, opgjort med ækvidistance 0,25 m i dybde 0-1,25 m.
- Beregning af projektets kvælstofeffekt (Excel-fil)
- Beregning af projektets fosforudledning (Excel-fil)
- Beregning af projektets CO<sub>2</sub>-effekt (Excel-fil)
- Beregning af projektets NP-Vekselkurs og nedstrøms søer (Excel-fil)
- Hvis der for lavbundsprojekter foretages supplerende prøvetagning til Tekstur2014 kortet skal der vedlægges dokumentation for jordklassifikation, herunder:
  - Et kort, der viser fordelingen af jordklasser for den del af projektarealet, der ligger uden for Tekstur2014-kortet.
  - Et kort, der viser lokalisering af jordprøvepunkter, hvis der indgår analyse af jordprøver til dokumentation af jordens indhold af organisk kulstof, jf. den tekniske rapport fra Aarhus Universitet.

#### Vigtige opmærksomhedspunkter i forundersøgelserfasen:

### **Myndighedstilladelser**

Forundersøgelsen skal beskrive hvilke myndighedstilladelser, der er nødvendige for at etablere projektet. Etablering af et Klima-Lavbundsprojekt kan forudsætte en række myndighedstilladelser efter f.eks. miljøvurderingsloven, planloven, naturbeskyttelsesloven, vandløbsloven og habitatbekendtgørelsen m.fl. Du skal være opmærksom på, at et tilsagn om tilskud til et Klima-Lavbundsprojekt ikke erstatter de nødvendige myndighedstilladelser.

### **Miljøvurdering (VVM)**

Klima-Lavbundsprojekter skal anmeldes til VVM-screening, og visse projekter kan være VVM-pligtige og dermed kræve en miljøtilladelse. Forundersøgelsen spiller her en væsentlig rolle som beslutningsgrundlag for de myndigheder, som skal træffe afgørelse efter VVM-reglerne, og forundersøgelsesrapporten bør derfor vedlægges en VVM-ansøgning.

### **Naturbeskyttelse**

I Klima-Lavbundsprojekter, der potentielt kan påvirke eller inkludere beskyttede naturtyper, jf. naturbeskyttelseslovens § 3 eller Natura 2000-arealer med naturtyper og/eller artslevesteder på udpegningsgrundlaget, bør der ske tidlig dialog omkring naturhensyn og myndighedstilladelser.

Forundersøgelsen bør beskrive konsekvenserne for beskyttede arter og naturtyper, i forhold til om projektet vil have en gavnlig effekt eller negativ påvirkning af arterne og naturtyperne.

### **Ammoniakfølsom natur i lavbundsprojekter**

For søer, moser og lignende, heder, strandenge og strandsumpe samt ferske enge og biologiske overdrev, der er dannet på et areal, efter at der på arealet er etableret et lavbundsprojekt (aftalt fra 1. januar 2014 eller derefter), gælder naturbeskyttelseslovens § 3 ikke for tilstandsændringer som følge af ammoniakdeposition fra husdyrbrug jf. § 4 i bekendtgørelse om beskyttede naturtyper (BEK nr. 695 af 03/06/2023, naturtypebekendtgørelsen).

Projektets tinglysningsdato vil blive lagt til grund for vurderingen af, om en evt. naturtype er dannet efter at lavbundsprojektet er etableret.

Vær opmærksom på at jf. § 4, stk. 4, i naturtypebekendtgørelsen gælder ovenstående undtagelse ikke for ammoniakfølsomme naturtyper, der er oplyst i bilag 3 pkt. D i bekendtgørelse om godkendelse og tilladelse m.v. af husdyrbrug, hvis naturtyperne er beliggende inden for et Natura 2000-område og er omfattet af udpegningsgrundlaget.

### **Vandmiljø**

Ved projektstyring af Klima-Lavbundsprojekter, er det vigtigt at være opmærksom på myndighedsbehandling jf. bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter (indsatsbekendtgørelsen) og bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster (miljømålsbekendtgørelsen).

Det kan f.eks. være, hvis et overfladevandområde ændrer fysisk karakter fra et vandløb til en sø eller i de tilfælde, hvor et målsat vandområde påvirkes af et projekt, således at der sker forringelse af tilstanden, eller at miljømålet om god økologisk tilstand ikke forventes af kunne opnås.

Såfremt der skal søges om fravigelse af miljømål skal dette ske jf. § 4 i bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster.

Hvis det målsatte vandområde, som påvirkes af etableringen, har fastlagte foranstaltninger jf. bilag 1-4 i indsatsbekendtgørelsen, er det nødvendigt at søge om fritagelse for disse foranstaltninger jf. § 7 i indsatsbekendtgørelsen, inden der kan træffes afgørelse om fravigelse af miljømål for vandområdet.

Det er derfor vigtigt at orientere sig grundigt i vejledningen til indsatsbekendtgørelsen, da nogle typer af projekter kan kræve anvendelse af § 7 i bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter, henholdsvis § 4 i bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster.

### **Fisk og smolt**

Etablering af Klima-Lavbundsprojekter, hvor vandløb genslynges eller vedligeholdelsen af vandløbet ophører/minimeres, skaber mere varierede fysiske forhold og kan forbedre levestederne for fisk i form af bedre skjulemuligheder m.v. Udlæggelse af grus for at hæve vandløbsbunden kan have samme effekt som udlægning af gydegrus, og kan derfor være med til at øge bestanden af bl.a. havørred, da gydemulighederne bliver forbedrede.

Omfatter etablering af et Klima-Lavbundsprojekt gendannelse af en tidligere drænet sø på vandløbet eller permanent oversvømmelse af engområder, kan det have en negativ effekt på ørredbestanden på den tidligere vandløbsstrækning. I den forbindelse skal kommunen, hvis det vurderes relevant i det givne projektområde, vurdere, hvordan projektområdet vil påvirke smolten i vandløbet i forhold til vandløbets målsætning. DTU Aqua har lavet en række anbefalinger for hvordan smoltdødelighed kan minimeres, i forbindelse med etablering af permanente søer. Læs mere herom på <https://www.fiskepleje.dk/vandloeb/restaurering/vaadamraade>

#### **Projektgrænse**

Der skal ved projektafgrænsning tages hensyn til de ændrede afvandingsforhold (1,25 m drændybde), matrikelgrænser og opdeling af marker med henblik på den efterfølgende markdrift og ejerskabsforhold. Anlægsselementer, der sikrer, at projektområdet bliver vådere (dvs. sikrer effekten), skal være inden for projektgrænsen.

### **8.1.2 Anlægsfase (fase 2)**

Anlægsfasen (fase 2) træder i kraft, når projektets forundersøgelse har gennemgået en natur- og miljøfaglig vurdering hos Miljøstyrelsen, og det er sikret, at projektet stadig lever op til støttekriterierne (se afsnit 7). Der bliver også lagt vægt på at projektet er omkostningseffektivt (se afsnit 8.2).

Når projektet går ind i anlægsfasen (fase 2), bliver de udgifter dækket, der har været afholdt under forundersøgelsen (fase 1). Anmodning om udbetaling sker via selvbetjeningen, samtidig med anmodningen om at gå til anlægsfasen (fase 2), (se bilag 3).

Hvis der sker væsentlige ændringer til projektet under anlægsfasen, skal Miljøstyrelsen godkende ændringerne, jf. bekendtgørelsens kap. 9. Ændringsanmodning sker via det link til selvbetjeningen, der bliver sendt i forbindelse med tilsagn til at begynde anlægsfasen.

Fase 2 afsluttes, når projektet er færdigt.

### **8.1.3 Slutudbetaling og opretholdelsesperiode (fase 3)**

Når projektet er gennemført, kan du via selvbetjeningen søge om slutudbetaling. Her skal vedhæftes en slutrapport, der dokumenterer, at det realiserede projekt er udført i overensstemmelse med tilsagnet. Link til selvbetjeningen fremgår af tilsagnsbrevet. Inden udbetaling af tilskud skal der ske en tinglysning af aftalen, om at arealerne permanent ekstensiveres og vil henlægges som vådområde. Disse forpligtigelser vil således følge ejendommen ved ejerskifte.

I opretholdelsesperioden kan Miljøstyrelsen foretage kontrol af, at projektet er opretholdt. Der kan ligeledes forekomme kontrol af regnskabsbilag og tilbud.

### **8.1.4 Overdragelse af tilsagn**

Miljøstyrelsen kan efter ansøgning tillade, at et tilsagn om tilskud overdrages til en anden projektansvarlig. Det er en betingelse, at den nye ansøger selvstændigt ville kunne opnå tilsagn efter den pågældende bekendtgørelse, og at overdragelsen ikke får betydning for projektet. Den, der får overdraget tilsagnet, overtager alle rettigheder og forpligtelser efter tilsagnet.

Skema til ansøgskifte fås ved henvendelse til Miljøstyrelsen på [vandprojekter@mst.dk](mailto:vandprojekter@mst.dk).

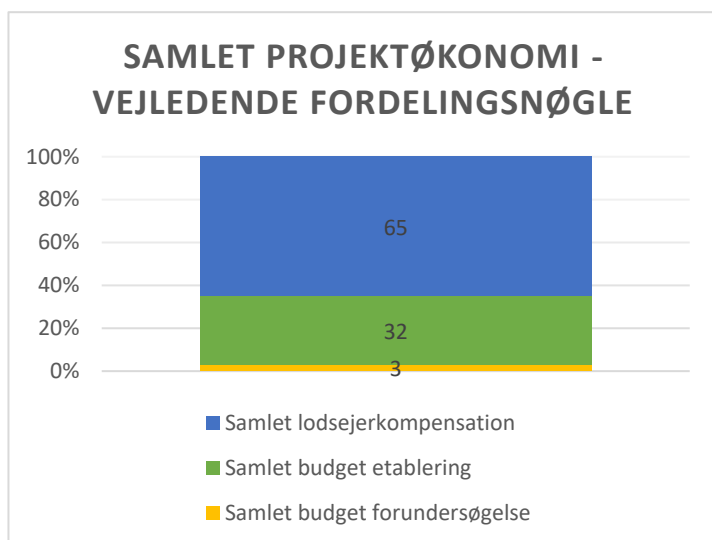
Din ansøgning om ændring af projektansvarlig (tilsagnshaver) skal sendes hurtigst muligt og skal være modtaget i Miljøstyrelsen straks efter at den kommende, nye projektansvarlige har underskrevet skemaet. Benyt selvbetjeningsløsningen for ændringsanmodninger, som fremsendes samtidigt med tilsagnsskrivelse. Den nye projektansvarlige har først ret til at anmode om og modtage udbetaling af tilskud, når ansøgskifteerklæringen er modtaget og godkendt af Miljøstyrelsen. Overdragelsen kan ikke godkendes med tilbagevirkende kraft.

## **8.2 Projektøkonomi**

Der reserveres en tilskudsramme på 128.000 kr./ha for projektet. Tilskudsrammen er baseret på erfaringer om, hvad det koster at udtage en hektar lavbundsjord. Tilskudsrammen dækker hele projektet, herunder forundersøgelse, anlæg og lodsejerkompensation - sidstnævnte behandles særskilt i afsnit 9.3. Da der er tale om en gennemsnitsbetragtning, vil der være tilfælde, hvor projektet ikke udfylder hele rammen eller overskrider denne. I alle tilfælde kan der

udelukkende opnås tilskud til støtteberettigede, afholdte udgifter, jf. kapitel 9, og projektets omkostningseffektivitet skal vurderes ved overgang til anlægsfasen. Et projekt er som udgangspunkt omkostningseffektivt, hvis det ikke overstiger 8.533 kr./ton CO<sub>2</sub>-ækvivalenter.

Et tilsagn indeholder tilskud til forundersøgelse, anlæg i forbindelse med projektets etablering og lodsejerkompensation. Se den forventelige fordelingsnøgle i figuren herunder.



Projektets samlede budget fastlægges i forundersøgelsen. Budgettet indsendes til Miljøstyrelsen i forbindelse med anmodning om overgang til anlægsfasen.

I forbindelse med anmodning om overgang til anlægsfasen, vurderer Miljøstyrelsen, om projektet er omkostningseffektivt – dvs. om de samlede udgifter ligger under 8.533 kr./ton CO<sub>2</sub>-ækvivalenter. Dog kan et projekt med en omkostningseffektivitet på op til to gange 8.533 kr. godt være omkostningseffektivt, hvis der er betydelig effekt i forhold til formålet med et Klima-Lavbundsprojekt, jf. gældende bekendtgørelse.

I tabellen nedenfor, er det illustreret, hvordan Miljøstyrelsen vurderer den betydelige effekt for et Klima-Lavbundsprojekt, der overskrider omkostningseffektiviteten på 8.533 kr. Jo flere formål et projekt bidrager med, jo større effekt har det. F.eks. vil et projekt, som foruden at reducere CO<sub>2</sub>-udledningen, også bidrager med at reducere kvælstofudvaskningen fremmer biodiversitet og friluftsliv, kunne være omkostningseffektivt med en pris på op til 14.933 kr./ton CO<sub>2</sub>.

Omkostningseffektivitetsfaktor	1	1,5	1,75	2
Trin 4: Projektet opfylder fire eller flere synergikriterier	-	-	-	17.066
Trin 3: Projektet opfylder yderligere to synergikriterier	-	-	14.933	-
Trin 2: N-reduktion	-	12.800	-	-
Trin 1: CO <sub>2</sub> -reduktion	8.533	-	-	-

## 9. Hvilke udgifter gives der tilskud til

Tilskud gives til udtagning af lavbundsgrunde, med henblik på at genskabe den naturlige hydrologi. Du kan få tilskud til udgifter, der er nødvendige for at gennemføre projektet.

Der kan gives tilskud til:

- 1) Lønudgifter til tilsagnshavers personale, der er beskæftiget med projektet, tillagt 15 % overhead
- 2) Undersøgelser
- 3) Information og møder
- 4) Konsulenter
- 5) Køb af varer og tjenesteydelser, herunder entreprenørydelser
- 6) Anlægsarbejde
- 7) Lodsejerkompensation
- 8) Tinglysning af servitut

Følgende udgifter er ikke dækket af ordningen:

- 1) Udgifter, hvortil der er modtaget EU-tilskud til lignede aktiviteter
- 2) Udgifter, hvortil der er modtaget tilskud fra anden offentlig myndighed
- 3) Udgifter til aktiviteter, som tilsagnshaver, en lodsejer eller en forpagter af arealer i projektområdet er forpligtet til at gennemføre i medfør af anden lovgivning
- 4) Udgifter til at varetage sædvanlige myndighedsopgaver
- 5) Udgifter, som tilsagnshaver har afholdt, inden ansøgning er indsendt
- 6) Udgifter, der vedrører moms. Du kan ikke få tilskud til moms, medmindre du kan dokumentere, at du selv endeligt bærer udgiften til momsen.

Ansøger kan for egen regning og risiko begynde forundersøgelsen, efter at ansøgningen er indsendt, og få udgifterne dækket hvis projektet opnår tilsagn.

Tilskud dækker ikke udgifter til udarbejdelse af ansøgning.

## 9.1 Lønkrone til personale

Hvis der søges om løntilskud til personale, skal personalet være direkte beskæftiget med projektet, og timeantallet og timeprisen skal fremgå af udbetalingsanmodningerne. Det skal fremgå, hvilke opgaver de enkelte personer har udført. Timeantal og timepris for den enkelte medarbejder på de enkelte opgaver skal kunne dokumenteres.

Timelønnen udregnes som årslønnen delt med det timeantal, der udgør et årsværk. Overhead beregnes som max. 15 % af de samlede lønudgifter.

### 9.1.1 Dokumentation for lønomkostninger

I forbindelse med gennemførelse af et Klima-Lavbundsprojekt er det muligt at få udbetalt tilskud til lønomkostninger. Miljøstyrelsen kan kun udbetale tilskudsmidler svarende til den faktiske lønomkostning, hvorfor tilsagnshaver, ud over tidsregistrering for de involverede medarbejdere, skal have dokumentation for den faktiske lønomkostning, når der søges om udbetaling af tilskud.

Den faktiske lønomkostning defineres som alle rimelige udgifter til direkte løn. I den direkte løn kan indgå de almindelige lønelementer, der sædvanligvis er knyttet til ansættelsesforholdet. En årsløn / timepris må således indeholde:

- Ferieberettiget løn
- Arbejdsgivers betalte pensionsudgift
- Arbejdsgivers betalte ATP-udgift
- Arbejdsgivers betalte udgifter til andre lønrelaterede omkostninger (f.eks. barselsfonden, flexfonde)
- Feriepenge optjent under ansættelsen på projektet

Aflønning, der har karakter af f.eks. overskudsdeling og lignende, anses ikke for at være en del af den direkte løn. Årslønnen / timeprisen må således ikke indeholde gratialer, provisioner, bonusser, andre ikke-overenskomstmæssige ydelser, fri bil, telefon, fri kost og logi, personalegoder mm.

Som tilsagnshaver skal du indsende et revisorpåtegnet regnskab, når du ansøger om udbetaling af tilskud efter endt forundersøgelse og efter anlæg af projektet. Regnskabet, der sendes i forbindelse med slutudbetaling, når projektet er realiseret, skal afspejle det opdaterede tilsagn ift. delbudgetposter, så evt. differencer mellem regnskab og tilsagn fremgår umiddelbart. Du kan tage udgangspunkt i den regnskabsskabelon, der ligger på [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund). Hvis

projektet udtages til stikprøvekontrol, skal slutregnskab, herunder fakturaer og dokumentation for udgifter til løn kunne fremvises.

Overhead beregnes som max. 15 % af de samlede tilskudsberettigede udgifter til løn.

Hvis den direkte løn er helt eller delvist dækket af andre offentlige løntilskud og refusioner, skal disse fraregnes fuldt ud. Der kan ikke gives tilskud til lønomkostninger til aktiviteter, som tilsagnshaver, en lodsejer eller en forpagter af arealer i projektområdet er forpligtet til at gennemføre i medfør af anden lovgivning. Der udbetales desuden ikke tilskud til lønomkostninger for varetagelse af sædvanlige myndighedsopgaver.

Der kan som udgangspunkt udbetales tilskud til lønomkostninger af to omgange i forbindelse med et Klima-Lavbundsprojekt. Første gang efter endt forundersøgelse, og anden gang, i forbindelse med slutudbetalingen efter realiseret projekt.

Ved udbetalingsanmodning kan du tage udgangspunkt i den regnskabskabelon, som ligger på [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund).

I nedenstående får du mere information om dokumentationskrav for lønomkostninger for hhv. konsulenter, kommuner og lodsejere.

#### 9.1.1.1 Konsulenter

For lønomkostninger til konsulenter involveret i et Klima-Lavbundsprojekt skal timeantallet, timeprisen og arbejdsopgaverne dokumenteres. Timeantal, timepris og beskrivelse af udførte arbejdsopgaver skal således fremgå af regnskabet og faktura for afholdte timer skal vedlægges. Faktura for udgifter til lønomkostninger til konsulenter skal være tilstrækkelig detaljeret til, at Miljøstyrelsen kan afgøre, om det er i overensstemmelse med tilsagnet og projektbeskrivelsen og vedrører projektet.

Timeprisen for konsulentytelser må som udgangspunkt ikke overstige 1.200 kr./time, det kan dog afviges, hvis udgiften indgår i et udbud, der gennemføres efter reglerne herom.

#### 9.1.1.2 Kommuner

Kommuner kan som tilsagnshaver bruge egne administrative medarbejdere og medarbejdere i egen entreprenørafdeling til at udføre opgaver i projektet. Dette betragtes som udgifter til tilsagnshavers personale.

Der er ikke et krav om en separat ansættelsesaftale for kommunens medarbejdere.

Hvis der søges om tilskud til løn til kommunens personale, skal personalet være direkte beskæftiget med projektet, og det skal beskrives, hvilke opgaver kommunen skal udføre.

Hvis to eller flere kommuner går sammen om et projekt, kan den projektansvarlige kommune få dækket de tilskudsberettigede udgifter til løn til personale og overhead. Den/de deltagende kommuner skal derimod medtage deres udgifter til personaleløn, overhead og rejseudgifter som udgifter til konsulenter i budgettet.

På udbetalingstidspunktet skal kommunen dokumentere omkostningerne til eget personale via tidsregistrering og dokumentation for lønomkostninger, da der kun kan udbetales tilskud svarende til den faktiske lønomkostning for de tilknyttede medarbejdere.

Der kan søges om tilskud til den faktiske løn. I tilskudsordningen anvendes ikke lønkategorier.

Timeløn kan dokumenteres ved følgende muligheder:

##### Dokumentation for timeløn ud fra årsløn (december måneds lønseddel)

Fremvisning af december måneds lønseddel for de involverede medarbejdere i projektet. Miljøstyrelsen anvender den oplyste årsløn (eller det foregående års årsløn) fra lønsedlen og beregner medarbejderens timeløn som årsløn/ 1.513 timer. Tilsagnshaver skal derfor også oplyse, om en medarbejder er ansat på reduceret tid.

Såfremt de tilskudsberettigede lønelementer (ferieberettiget løn, arbejdsgivers betalte pensionsudgift, arbejdsgivers betalte ATP-udgift mm.) ikke indgår i årslønnen på december måneds lønseddel kan tilsagnshaver fremvise en specificeret oversigt med de årlige tilskudsberettigede lønelementer, som ikke er indeholdt i årslønnen oplyst på december månedslønnen.



### Dokumentation for timeløn via lønsedler

Fremvisning af lønsedler for de måneder, den pågældende medarbejder har arbejdet på projektet. Timelønnen udregnes som årsløn / 1.513 timer. Tilsagnshaver skal oplyse, om en medarbejder er ansat på reduceret tid. Hvis de tilskudsberettigede lønelementer (ferieberettiget løn, arbejdsgivers betalte pensionsudgift, arbejdsgivers betalte ATP-udgift mm.) ikke indgår i månedslønnen kan tilsagnshaver fremvise en specificeret oversigt med de årlige tilskudsberettigede lønelementer, som ikke er indeholdt i månedslønnen på de indsendte lønsedler.

Såfremt der er tale om langvarige projekter og dermed mange lønsedler, kan antallet af lønsedler til dokumentation af lønomkostninger reduceres til én lønseddel pr kvartal i de kvartaler, hvor der er brugt timer.

#### 9.1.1.3 Lodsejere

Lodsejers administrative omkostninger ved deltagelse i et Klima-Lavbundsprojekt er som udgangspunkt inkluderet i den engangskompensationsats, der udbetales til lodsejer ved gennemført Klima-Lavbundsprojekt, hvorfor administrative omkostninger ikke falder ind under lønomkostninger, der kan ydes tilskud til.

Fordi Klima-Lavbundsprojekterne er komplekse, anbefaler Miljøstyrelsen generelt, at private lodsejere indgår aftale med relevante rådgivende virksomheder, som derefter står for projektstyringen i forbindelse med forundersøgelsen og realiseringen af projektet. Disse aflønnes som konsulenter, og udgifter forbundet hermed er derfor dækket af tilsagnet.

I det tilfælde at du som lodsejer påtager dig hele eller dele af projektstyringen, kan der udbetales tilskudsmidler til rimelige udgifter til direkte løn for de timer, du har brugt. Der kan maksimalt udbetales løntilskud til en timesats på 363,52 kr. / time for private lodsejere<sup>1</sup>. Lønomkostningerne skal kunne henføres til dig eller din medarbejder, og lønomkostningerne skal dokumenteres via tidsregistrering, ligesom udførte arbejdsopgaver skal beskrives og dokumenteres. Beskrivelsen af udførte arbejdsopgaver skal være tilstrækkelig detaljeret til, at Miljøstyrelsen ved kontrol kan afgøre, om den er i overensstemmelse med tilsagnet og projektbeskrivelsen og vedrører projektet.

## 9.2 Konsulentydelse og udbudslovgivning

Et projekt kan være omfattet af udbudsloven<sup>2</sup> eller tilbudsloven<sup>3</sup>. Læs derfor om reglerne på Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens hjemmeside [kfst.dk](http://kfst.dk), herunder også om annonceringspligt.

Det skal dokumenteres, at lov om indhentning af tilbud på visse offentlige og offentligt støttede kontrakter, og udbudsloven er overholdt, jf. bekendtgørelsens § 23, stk. 2.

## 9.3 Lodsejerkompensation

Engangskompensationen til lodsejere dækker det værditab, der opstår, når arealer ekstensiveres og vådlægges, og ikke længere drives med f.eks. afgrøder, gødsugning, jordbearbejdning og/eller sprøjtning. For at opnå kompensation for permanent græs eller omdrift skal arealet have været i landbrugsmæssig drift de sidste fem år før ekstensiveringen på arealet.

Hvis tilsagnshaver er en lodsejer, herunder en lodsejer, der repræsenterer flere lodsejere, en fond eller en nationalpark, udbetaler Miljøstyrelsen lodsejerkompensation direkte til de lodsejere, der deltager i projektet. Hvis tilsagnshaver er en kommune, kan kommunen udbetale kompensation til de involverede lodsejere. Dokumentation for udbetaling skal sendes til Miljøstyrelsen, når der anmodes om slutudbetaling. Kommunen kan vælge i stedet at anmode om, at Miljøstyrelsen udbetaler lodsejerkompensation direkte til de lodsejere, der deltager i projektet.

---

<sup>1</sup> Denne maksimale timesat baseres på at et årsværk i Miljøstyrelsen uden overhead fordelt på 1.513 timer / årsværk.

<sup>2</sup> Udbudsloven, lov nr. 1564 af 15. december 2015

<sup>3</sup> Tilbudsloven, bekendtgørelse af lov nr. 1410 af 7. december 2007, som ændret ved lov nr. 1564 af 15. december 2015, § 198



Tilskuddet er beregnet ud fra, at arealet permanent ekstensiveres, og derfor ikke må jordbearbejdes, gødskes, tilføres jordforbedringsmidler eller sprøjtes. Er tilsagnshaver en kommune har denne ansvaret for tinglysning af aftalen. Er tilsagnshaver privat lodsejer står Miljøstyrelsen for tinglysningen.

Engangskompensation for naturarealer bliver udbetalt som de minimis-støtte, læs mere om dette herunder.

Satserne på engangskompensationen er fastsat på baggrund af beregninger udført af Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi ved Københavns Universitet (IFRO).

Tidligere drift på arealerne bestemmer tilskudssatserne.

Arealanvendelse 2015-2019	Engangskompensation [kr./ha]
Omdrift	82.500,-
Permanent græs	35.500,-
Natur	4.500,-

*Størrelsen på engangskompensation er afhængig af tidligere arealanvendelse*

For at få en entydig identifikation af arealer, der kan få tilskud, anvendes [Landbrugsstyrelsens marktema](#). Den engangskompensation, der gives for at ekstensivere arealer, afhænger af den tidligere drift på arealerne (se tabel ovenfor). For at fastlægge den tidligere drift, bliver de indmeldte afgrødekoder i perioden 2015-2019 brugt. Hvis der er sædskifte i perioden, indplaceres arealet under den højest opnåede kompensationsssats for perioden.

Jordfordeling og jordkøb kan ikke få tilskud under denne ordning.

Fastsættelse og udbetaling af engangskompensation følger de til enhver tid gældende regler og love inden for området.

Ved anmodning om overgang fra forundersøgelsesfasen til anlægsfasen foretager Miljøstyrelsen en opdateret beregning. Den endelige kompensationsberegning foretages af Miljøstyrelsen, når der anmodes om slutudbetaling.

Hvis der sker væsentlige ændringer i løbet af anlægsfasen (fase 2), kan tilsagnshaver anmode Miljøstyrelsen om en opdateret beregning af lodsejerkompensationen.

Særligt om de minimis-støtte

Engangskompensationen for naturarealer bliver udbetalt som de minimis-støtte.

De minimis-støtte relaterer til EU's regulering af statsstøtte for at forhindre konkurrenceforvridning. EU har sat en grænse på 20.000 EUR (svarende til ca. 149.200 kr.) over en periode på 3 regnskabsår, som medlemsstater må yde i lovlig national støtte til landets virksomheder.

Når du anmoder om slutudbetaling skal du angive, hvor meget lodsejere, som ønsker engangskompensation for naturarealer, har modtaget i de minimis-støtte. Du skal oplyse, hvor meget de berørte lodsejere har fået i de minimis-støtte inden for de seneste tre regnskabsår, fra hvilken ordning og hvornår.

Der findes ikke et nationalt overblik over de minimis-støtteordninger. Berørte lodsejere kan finde ud af, om de tidligere har fået de minimis-støtte fra andre myndigheder ved at kigge på deres tilsagns- eller udbetalingsbreve. Det fremgår af tilsagnsbrevet eller udbetalingsbrevet fra den pågældende myndighed, om der er tale om de minimis-støtte.

Du skal som ansøger være opmærksom på, at reglerne om de minimis gælder for en lodsejer på tværs af dennes CVR-numre. De minimis-støtteløftet skal således kontrolleres på tværs af CVR-numre i de tilfælde, hvor du som støttemodtager har flere virksomheder.

#### 9.4 Andre aftaler og medfinansiering på arealet

Der ydes ikke tilskud til aktiviteter, der er pligt til at foretage i henhold til anden lovgivning eller tinglyste servitutter.

De tilskudsberettigede udgifter kan heller ikke omfatte udgifter, hvor der fås anden offentlig støtte, f.eks. kommunalt tilskud. Det vil sige, at udgifter, der er tilskudsberettigede, ikke også kan få tilskud fra andre offentlige ordninger. Som tilsagnshaver må du dog gerne have en egenbetaling til projektet.

Projekter kan godt modtage medfinansiering af en anden aktør, når der er tale om tilskud til andre formål end dem, der er tilskudsberettigede under Klima-Lavbundsordningen.

#### 9.4.1 Grundbetaling til projektarealer

Tilskudsordningen for Klima-Lavbundsprojekter forhindrer ikke, at der fortsat kan søges om grundbetaling, så længe aktivitetskravet og betingelserne bliver overholdt. Læs mere i Landbrugsstyrelsens vejledning til Grundbetaling og tilskudsberettigede arealer 2023 [her](#).

Fra 2023 vil Miljøstyrelsens Klima-Lavbundsprojekter også kunne opretholde grundbetaling, hvis projektet resulterer i, at et tidligere landbrugsareal ikke længere kan leve op til de generelle støttebetingelser for grundbetaling, da der en undtagelsesmulighed for arealer, der indgår i nationale ordninger til drivhusgasreduktion.

Klima-Lavbundsprojekter kan indberettes til Landbrugsstyrelsen som projektareal med henblik på at udnytte den ovenfor nævnte undtagelsesmulighed. Hvis der søges grundbetaling til arealer i Klima-Lavbundsprojekter, gælder en række generelle kriterier, som du kan læse mere om i "Vejledning om grundbetaling 2023" under afsnittet "Grundbetaling til projektarealer (vand-, natur-, klima- og skovprojekter)" [her](#).

Du skal opfylde forpligtelsen om landbrugsaktivitet på de dele af dine indberettede arealer med grundbetaling til projektarealer, hvor det er muligt, medmindre dette er i strid med formålet med projektet. Forpligtelsen om en landbrugsaktivitet gælder ikke arealer, der som en direkte konsekvens af Miljøstyrelsens Klima-Lavbundsprojekter f.eks. bliver så våde, at du hverken kan slå dem eller lade dem afgræsse.

#### 9.4.2 Andre tilskudsmuligheder

Som lodsejer i et Klima-Lavbundsprojekt har du mulighed for at søge andre tilskudsordninger. Læs mere om mulighederne for at kombinere dit Klima-Lavbundsprojekt med andre arealtilskudsordninger på Landbrugsstyrelsens hjemmeside. Det drejer sig bl.a. om de såkaldte Bio-ordninger i CAP-reformen (den nye landbrugsreform), der er gældende fra 1/1-2023.

CAP-reformen indeholder også en række GLM-krav, hvilket er basiskrav, der skal overholdes. GLM8 er kravet om 4 % udyrket, ikke-produktive arealer. Det er det krav, der blandt andet skal fremme biodiversitet, bevarelse af landskabstræk og giver forbud mod klipning af træer og hække i fuglenes yngletid. Til og med år 2025 kan arealer registreret som omdriftsarealer under eksisterende etablerede vådområder og lavbundsarealer (med eller uden arealtilsagn) tælle med som GLM 8-arealer, hvis de opfylder betingelserne for ingen produktion, det vil sige hvor der heller ikke tages slæt eller afgræsses. Du kan derfor kombinere et Klima-Lavbundsprojekt med dit GLM8 krav, hvis du har et eksisterende arealtilsagn, der er givet før 2023 og såfremt projektarealerne er registreret som omdriftsarealer. Som nævnt kan de pågældende permanent udtagne arealer dog kun bruges til at opfylde kravene (hvis ikke de afgræsses) til og med 2025.

For nye projekter, der etableres efter udgangen af 2022, gælder baseline fra 2023. Hvis arealerne fortsat er registreret som omdrift, vil de indgå i grundlaget for hvor meget af bedriftens omdriftsareal, der skal udgøres af ikke-produktive elementer og -arealer, men de kan ikke indgå i selve opfyldelse af GLM8 kravet.

Ved yderligere spørgsmål vedrørende GLM-krav og om mulighederne for at kombinere Klima-Lavbundsordningen med andre arealtilskud, henvises til Landbrugsstyrelsen.

## 10. Betingelser for tilsagn

Der er to kriterier, et Klima-Lavbundprojekt skal opfylde, for at kunne opnå tilsagn.

1. Mindst 60% af projektarealet skal være beliggende på kulstofrige lavbundsjord med minimum 6 % organisk kulstofindhold.
2. Projektarealet skal være mindst 10 ha.

Begge kriterier indgår i prioritering af projekterne, således at store projekter med høj andel af kulstofrig jord får højest prioritet. Herudover tæller mange andre forhold i prioriteringen af projekter. En oversigt over disse ses i tabellen nedenfor.

Nationale interesser, der anvendes til prioritering af ansøgninger/projekter	
Klimapotentiale	Projektet har potentiale til at opnå en væsentlig CO2-reduktion.
Projektparathed	Projektet er allerede helt eller delvist forundersøgt i anden lignende udtagningsordning eller projektet har væsentlig lodsejertilslutning.
Multifunktionel jordfordeling	Projektet indgår i et Multifunktionelt jordfordelingsprojekt (MUFJO) med tilsagn eller betinget tilsagn.
Klimatilpasning	Projektet har potentiale for at reducere risikoen for oversvømmelse af bebyggelser, kritisk infrastruktur, landbrugsjord eller natur.
Rent vandmiljø: Vandrammedirektiv (næringsstoffer)	N-effekt: Projektet har potentiale for at indeholde tiltag, som højst sandsynligt medfører en reduktion af N-udledningen i et kystvand-opland med indsatsbehov under VP2/VP3. P-effekt: Projektet har potentiale for at indeholde tiltag, som højst sandsynligt medfører en reduktion i P-udledningen i oplandet til en målsat sø med indsatsbehov under VP2/VP3.
Rent vandmiljø: Vandrammedirektiv (vandløb)	Projektet har potentiale for at indeholde tiltag, som højst sandsynligt medfører forbedrede forhold i vandløb.
Natur og biodiversitet: Biodiversitet	Projektet har potentiale for at sammenbinde eller danne buffer om §3 natur eller er beliggende inden for Grønt Danmarkskort eller er beliggende inden for et areal med en mellem til høj bioscore.
Natur og biodiversitet: Habitatdirektiv	Projektet har potentiale for at sammenbinde eller etablere buffer om habitatnatur eller er beliggende inden for Natura 2000-områder.
Drikkevandsinteresser	Projektet har potentiale for at understøtte en eller flere drikkevandsinteresser i projektområdet.
Friluftliv	Projektet har potentiale for at øge den offentlige adgang til hele eller dele af projektområdet.
Økologisk landbrug	Projektet understøtter økologisk landbrug.

## 11. Afgørelse om tilsagn eller afslag, herunder prioritering

### Behandling af ansøgninger

Miljøstyrelsen kontrollerer, om alle nødvendige oplysninger indgår i ansøgningen, og om ansøgningen overholder kriterierne for at få støtte.

Hvis der er behov for supplerende oplysninger til ansøgningen, vil Miljøstyrelsen kontakte dig via e-boks. Hvis en ansøgning er særlig mangelfuld, kan vi ikke behandle den, og du vil modtage et afslag uden videre behandling.

### Tilsagn

Hvis projektet får tilsagn, sender Miljøstyrelsen et tilsagnsbrev, hvoraf det fremgår, hvad der er gældende for tilsagnet.

### Afslag

Der kan gives afslag til en ansøgning, hvis vi vurderer, at:

- ansøgningen ikke er tilstrækkeligt oplyst
- ansøgningsarealet ikke lever op til projektkriterierne
- ansøgningen ikke opnår prioritering i henhold til den økonomiske ramme

- ansøgningen ikke indsendes rettidigt ift. fristen, der gælder for den aktuelle ansøgningsrunde
- udgifterne oplyst i ansøgningen ikke er tilskudsberettigede

Gives der afslag på en ansøgning, sender Miljøstyrelsen et afslagsbrev med en begrundelse og en henvisning til lovgrundlaget, der gælder for afslaget.

#### Prioritering af ansøgninger

Hvis der i en ansøgningsrunde bliver indsendt ansøgninger for mere end den tilgængelige pulje, vil ansøgningerne blive prioriteret. Ansøgninger, der opfylder betingelserne, prioriteres efter nedenstående pointprioritering. Jo flere nationale interesser et projekt har potentiale for at understøtte, jo flere point opnår det og jo højere prioritering får det.

Pointsætning					
	Type	Pointmuligheder			
Drivhusgasreduktion	Projektkriterie*	-	20	40	60
Arealstørrelse	Projektkriterie*	-	10	20	30
Projektparathed**	Prioriteringskriterie	0	0	0	200
Multifunktionel jordfordeling***	Prioriteringskriterie	0	0	0	100
Nationale interesser jf. §13	Prioriteringskriterie	0 op til 15 pr. kategori			

\* Projektkriteriet skal overholdes for at der kan gives tilsagn til projektansøgningen. Det honoreres med yderligere point ved større arealer og øget drivhusgasreduktion.

\*\* Der er foretaget forundersøgelse af projektet og/eller dokumenteret stor lodsejertilslutning.

\*\*\* Der er givet tilsagn eller betinget tilsagn til 'Multifunktionel jordfordeling' efter reglerne herom.

I de følgende tabeller gennemgås hvert enkelt pointkriterie et ad gangen.

Projektparathed	
Point	Kriterie
200	Der er foretaget forundersøgelse af projektarealet og/eller der er væsentlig positiv lodsejeropbakning
0	Nej

Projekter hvor der tidligere er foretaget en tilsvarende forundersøgelse af projektarealet eller hvortil der er væsentlig positiv lodsejeropbakning får 200 point og prioriteres højt.

Multifunktionel jordfordeling (MUFJO)	
Point	Kriterie
100	Projektet indgår i 'Multifunktionelt jordfordelingsprojekt' med tilsagn eller betinget tilsagn
0	Nej

Klima-Lavbundsprojekter, som indgår i et 'Multifunktionelt jordfordelingsprojekt' med tilsagn eller betinget tilsagn, får 100 pointscore og er dermed højt prioriteret i Klima-Lavbundsordningen.

Drivhusgasreduktion (overlap med kulstofrige jorde)	
Point	Kriterie
60	> 75 %
40	66 - 75 %
20	60 - 65 %
	Hvis < 60 % lever projektet ikke op til kriterierne for at få støtte

Hvis projektarealet har et overlap, der er mindre end 60 % med Tekstur2014-kortet, skal det i ansøgningen sandsynliggøres, at projektet lever op til kriteriet om minimum 60 % overlap med kulstofrig jord.

Areal (ha)
------------

Point	Kriterie
30	> 100 ha
20	51 - 100 ha
10	10 - 50 ha
	Hvis < 10 ha lever projektet ikke op til kriterierne for at få støtte

Øvrige nationale interesser dækker over projektets potentiale for at opnå effekter i forhold til klimapotentiale, vandrammedirektivet, fugle- og habitatdirektivet, biodiversitet, beskyttede naturtyper, rent drikkevand, friluftsliv og klimatilpasning – interesserne uddybes i afsnit 11.2-11.10

Prioriteringskriterierne er samlet i tabellen nedenfor. Har to ansøgninger det samme antal point, prioriteres det projekt som har det største areal.

Kriterier for projekt og pointsætning					
	Type	Pointmuligheder – fra min. til max.			
Drivhusgasreduktion	Projektkriterie	-	20	40	60
Areal	Projektkriterie	-	10	20	30
Projektparathed	Prioriteringskriterie	0	0	0	200
Multifunktionel jordfordeling	Prioriteringskriterie	0	0	0	100
Klimapotentiale	Prioriteringskriterie	0	0	5	15
Vandløb	Prioriteringskriterie	0	1	2	3
Næringsstoffer	Prioriteringskriterie	0	1	2	3
Fugle- og habitatdirektiv	Prioriteringskriterie	0	1	2	3
Klimatilpasning	Prioriteringskriterie	0	1	2	3
Økologisk landbrug	Prioriteringskriterie	0	-	-	3
Biodiversitet	Prioriteringskriterie	0	1	2	3
Friluftsliv	Prioriteringskriterie	0	1	2	-
Drikkevandsinteresser	Prioriteringskriterie	0	1	2	3

I afsnit 11.2-11.10 finder du en uddybende forklaring på de enkelte kriterier, der bliver prioriteret efter, og en vejledning i, hvordan du redegør for, at projektet lever op til kriterierne.

## 11.1 GIS-understøttelse

Screeningsværktøjet "udtagningskort.dk"

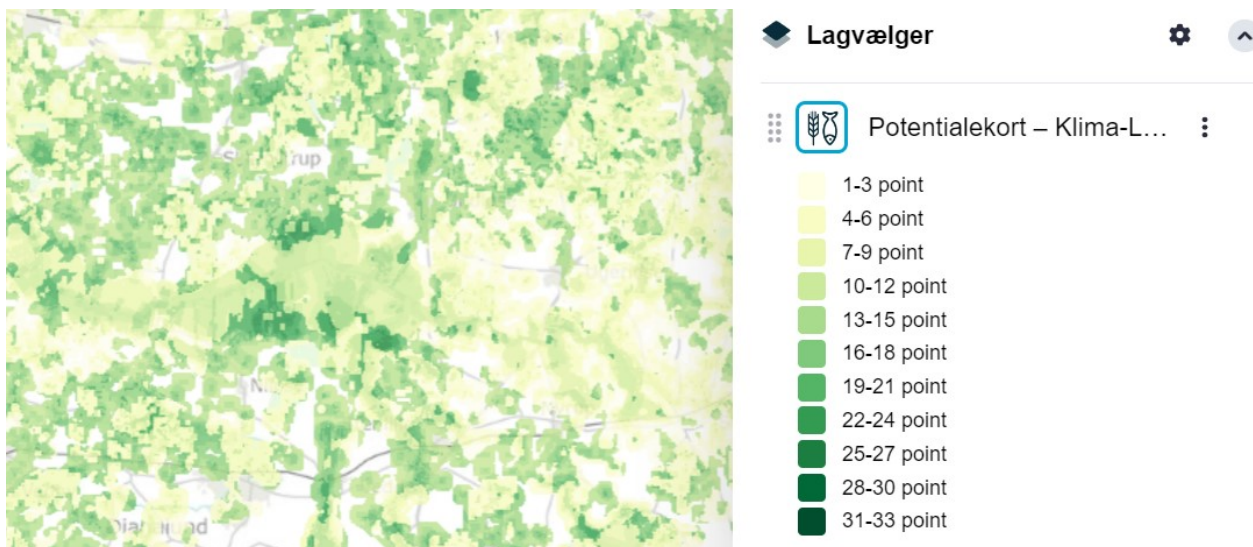
På [www.udtagningskort.dk](http://www.udtagningskort.dk) har du mulighed for, at undersøge om arealer har potentiale til ansøgning om tilskud til udtagning under Klima-Lavbundsordningen. Udtagningskort.dk kan med fordel benyttes inden ansøgning for at screene for arealers relevans under Klima-Lavbundsordningen og få et overblik over arealet i forhold til, om der er beskyttet natur, drikkevandsinteresser mv. Du har desuden mulighed for at eksportere arealer fra udtagningskort.dk og efterfølgende importere dem i MiljøGIS.

Bemærk at udtagningskort.dk er et screeningsværktøj, som du kan vælge at benytte inden ansøgning, hvorimod indtegning af projektareal i MiljøGIS-løsningen er et krav i forbindelse med ansøgning. Du kan læse mere om MiljøGIS i følgende afsnit.

Som en del af udtagningskort.dk findes kortlaget "Potentialekort". Potentialekortet vises automatisk på udtagningskort.dk efter, du har indtegnet dit areal og angivet, at du vil undersøge arealet under Klima-Lavbundsordningen (ved trin 3/4). Potentialekortet er et kortlag, som inkluderer alle de nationale interesser (synergier), der er GIS-understøttede i Klima-Lavbundsordningen og som beskrives i nedenstående. Pointsætningen af de GIS-understøttede nationale interesser er indbygget i potentialekortet (se pointsætning i nedenstående afsnit). Potentialekortet er begrænset til kulstofrige jorder og kan derfor bruges til at identificere de arealer, som har størst potentiale til udtagning under Klima-Lavbundsordningen. Potentialekortet er bygget op således, at jo mørkere farve et

område har, jo flere pointgivende nationale interesser (synergier) er der til stede. Pointsætningen i potentialekortet kan dog ikke oversættes direkte til point i Klima-Lavbundsordningen, da nogle pointgivende nationale interesser ikke er GIS-understøttet og derfor ikke kan inkluderes i potentialekortet, og da der kan være forskellige pointgivende lag, som ikke overlapper, inden for samme projektafgrænsning.

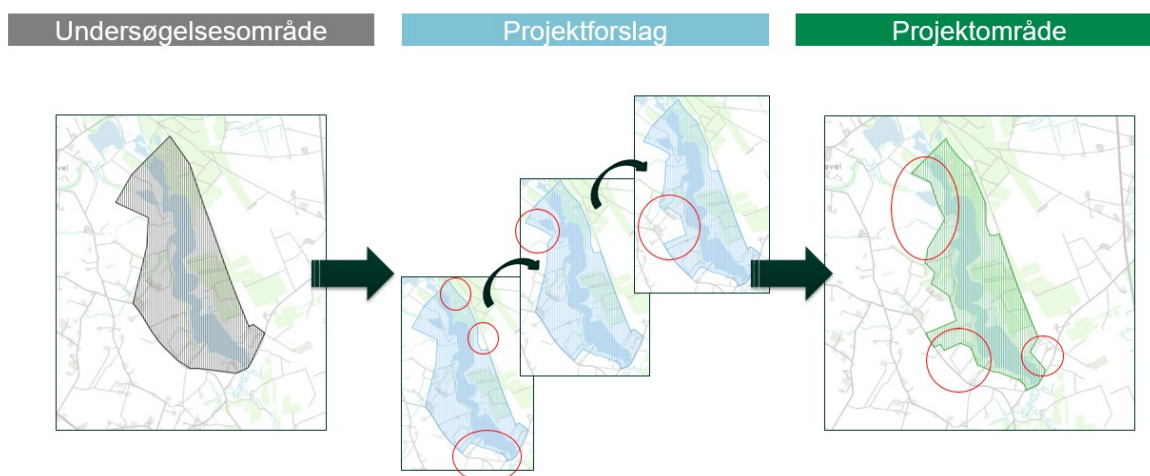
I nedenstående figur vises et udklip fra udtagningskort.dk, hvor potentialekortet kan ses. Potentialekortet er tilgængeligt på udtagningskort.dk og i MiljøGIS.



Indtegning af ansøgningsareal i MiljøGIS

Ansøgningsarealet skal indtegnes i [MiljøGIS for tilskud til vandprojekter](#) – i bilag 2 finder du også en teknisk vejledning til brug af programmet. Det er vigtigt, at indtegningen af projektet i MiljøGIS er opdateret ved overgangen fra én fase til den næste, samt ved ændringsansøgninger under fase 2 (anlægsfasen). I bilag 2 kan du finde en guide til at indtegne dit område, eksportere en rapport for dit projekt, samt at indsende projektet, når du er klar til at ansøge.

For at sikre at projektområdet kun er tilgængeligt for dig og din organisation, skal du være logget ind i MiljøGIS. Hvordan du opretter en bruger står beskrevet i bilag 2 samt på [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund).



Når projektet er indtegnet, kan du sammenholde projektarealet med en række oplysninger i MiljøGIS. På den baggrund kan du vurdere, hvilke prioriteringskriterier, dit projekt lever op til. Informationerne kan du aflæse ved brug af infoknappen i MiljøGIS, og her kan de downloades som en rapport.

Enkelte prioriteringskriterier er ikke GIS-understøttet. De er beskrevet i de nedenstående afsnit. Dette gælder prioriteringskriterierne klimatilpasning og friluftsliv. Hvis et prioriteringskriterie ikke er GIS-understøttet, så er der brug for supplerende dokumentation, hvilket er nærmere beskrevet herunder.



En nærmere beskrivelse af de enkelte prioriteringskategorier, samt de tilhørende GIS-lag, følger i de nedenstående afsnit.

## 11.2 Klimapotentiale

Klimapotentiale fortæller noget om et områdes potentiale til at give en væsentlig CO<sub>2</sub>-reduktion. Tre GIS-temaer kan hjælpe til at vurdere mulighederne for CO<sub>2</sub>-reduktion. Det drejer sig om Tekstur2014-laget, udtagningpunkter for supplerende kulstofprøver, samt det nyudviklede jordfugtighedskort.

Jordfugtighedskortet er baseret på satellitdata og angiver vandindholdet i de øverste jordlag. Da den største CO<sub>2</sub>-effekt opnås ved at gøre tørre kulstofrige jorder våde, anvendes jordfugtighedskortet til at identificere disse jorde.

Da overlap med kulstofrige jorder er en væsentlig faktor for at opnå den ønskede CO<sub>2</sub>-reduktion, gives der point for overlap med Tekstur2014-kortet, som er et landsdækkende kort, der estimerer danske jordes kulstofindhold. Der kan godt være andre arealer med højt kulstofindhold. En del af de arealer, hvor der med stor sandsynlighed kan være jorder med højt kulstofindhold, er kortlagt i GIS-laget med udtagningpunkter for supplerende kulstofprøver, hvorfor der gives point, hvis et projektområde overlapper med dette lag. Der opnås ikke point for overlap med supplerende prøver, hvis projektet også overlapper med teksturkortet.

Klimapotentiale	
Point	Kriterie
2	Overlap med supplerende prøver
5	Overlap med teksturkort
10	Overlap med jordfugtighedskort

## 11.3 Vandløb

Hvis et Klima-Lavbundsprojekt ligger i umiddelbar nærhed til et vandløb eller gennemskæres af et vandløb, har projektet potentiale til at indeholde vandløbsforbedrende tiltag. Det kan for eksempel være genslyngning af vandløbet, hævning af vandløbsbunden, fladere brinker, udlæg af grus og sten eller udplantning af træer langs brinkerne. Hævning af grundvandstanden i et område med høj okkerrisiko kan give mindre okkerudvaskning og dermed forbedre de nærliggende vandløb. Projekter med nærhed til et vandløb (inden for 200 m) og/eller en placering i et område med øget okkerrisiko, får derfor point.

Vandløb	
Point	Kriterie
2	Projektet har umiddelbar nærhed til vandløb (maks. 200 m)
1	Projektet er placeret eller har overlap med et område, der har øget risiko for okkerudledning

## 11.4 Næringsstoffer

Et projekt, der bidrager til reduktion af kvælstof (N) og/eller fosfor (P) til vandmiljøet, understøtter ofte implementering af vandrammedirektivet. For at opnå prioriteringspoint skal der være et indsatsbehov i forhold til N og/eller P i vandområdeplaner 2021-2027 (VP3). Det kan ses af vandområdeplanernes bilag 1, om der er et N-indsatsbehov til kyst-deloplande, mens P-indsatsbehov til søer fremgår af bilag 2<sup>4</sup>. N- og P-indsatsbehov fremgår for VP2 af projektets MiljøGIS-rapport, da overlapsanalysen endnu ikke er opdateret i forhold til VP3. Miljøstyrelsen opdaterer indkomne ansøgninger i forhold til overlap med indsatsbehov i VP3.

Et projekt får et point, når arealerne overlapper på følgende måder:

Vandrammedirektivimplementerende (Næringsstoffer)	
Point	Kriterie

<sup>4</sup> Bemærk at kyst-deloplande uden indsatsbehov er angivet med en negativ værdi i bilag 1, mens søer uden indsatsbehov er angivet med en streg,

1	Overlapper helt eller delvist med ID15-oplande med en kvælstofretention < 72 %
1	Er helt eller delvist beliggende i et kystvandopland med indsatsbehov. (N)
1	Er helt eller delvist beliggende i et opland til en sø med indsatsbehov (P)

### 11.5 Fuglebeskyttelses- og habitatdirektivimplementerende

Når en del af et projekt ligger inden for et Natura 2000-område kan det fremme målene i fuglebeskyttelses- og/eller habitatdirektivet, og kan derfor opnå point i denne kategori.

Et projekt får point, når arealerne overlapper på følgende måder:

Fuglebeskyttelses- og habitatdirektivimplementerende	
Point	Kriterie
2	Det overlapper med GIS-laget med kortlagt habitatnatur
1	Det overlapper med et habitatområde

### 11.6 Klimatilpasning

Et projekt understøtter klimatilpasning, når det reducerer risikoen for oversvømmelse af bebyggelser, kritisk infrastruktur, landbrugsjord eller natur. Du skal i din ansøgning angive, hvilke af de fire hændelser, projektet har potentiale for at forebygge. Der skal vedlægges bilag som f.eks. modelberegnedede oversvømmelseskort, GIS-analyser, herunder strømnings- og lavningskort samt luft/dronefotos eller lignende, som sandsynliggør, at projektet opfylder formålet. Du finder værktøjer og data til screeningsanalyser på [www.klimatilpasning.dk](http://www.klimatilpasning.dk). Screeningsværktøjet [KAMP](#) giver mulighed for at screene bygninger, veje og natur der potentielt påvirkes af vand fra nedbør, hav, vandløb eller terrænnært grundvand.

Klimatilpasning	
Point	Kriterie
3	Væsentlig beskyttelse af helårsbebyggelser med minimum 10 bygninger til beboelse, vej og vand-afledningssystemer og/eller kritisk infrastruktur
2	Væsentlig beskyttelse af minimum 5 bygninger til beboelse (helår eller sommerhus) og/eller erhverv
1	Væsentlig beskyttelse af landbrugsjord og natur

### 11.7 Biodiversitet

Et projekt gavner biodiversiteten, når det sammenbinder eller danner buffer omkring beskyttet natur (NBL § 3).

Overlap med følgende kortlag udløser 1 point.

Biodiversitet	
Point	Kriterie
1	Projektet overlapper med beskyttet natur (NBL §3)
1	Projektet overlapper med Grønt Danmarkskort, <a href="https://planinfo.erhvervsstyrelsen.dk/plandatadk">https://planinfo.erhvervsstyrelsen.dk/plandatadk</a>
1	Projektet er beliggende inden for et areal med en mellem til høj bioscore, <a href="https://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=miljoegis-plangroendk">https://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=miljoegis-plangroendk</a>

### 11.8 Drikkevandsinteresser

Et projekt får point for at understøtte drikkevandsinteresser, når arealerne overlapper med et eller flere af områderne listet i tabellen herunder. Et projekt kan få op til tre point.

Drikkevandsinteresser	
Point	Kriterie
1	Nitratfølsomme indvindingsområder (NFI) findes inden for projektet
1	Sprøjttemiddelfølsomme indvindingsområder (SFI) findes inden for projektet
1	Boringsnære beskyttelsesområder (BNBO) findes inden for projektet



## 11.9 Økologisk landbrug

Et projekt understøtter økologisk landbrug, når det ligger helt eller delvist i et område, der dyrkes økologisk.

Et projekt får point, når arealerne overlapper med kortlaget "Økologiske marker":

Økologisk landbrug	
Point	Kriterie
3	Hele eller dele af projektarealet er økologisk landbrug

## 11.10 Friluftsliv

Et projekt understøtter friluftsliv, når det sikrer offentlig adgang til friluftsliv i området.

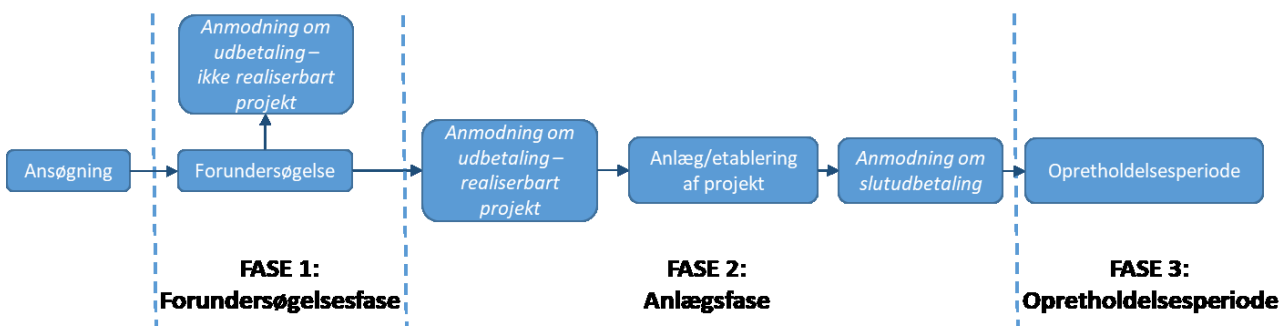
I ansøgningen skal det fremgå, hvordan projektet forbedrer eksisterende adgang eller etablerer ny offentlig adgang til friluftsliv.

Friluftsliv	
Point	Kriterie
2	Projektet giver ny offentlig adgang til friluftsliv
1	Projektet forbedrer eksisterende adgang

# 12. Anmodning om udbetaling af tilskud, samt tinglysning af aftalen

Du kan som udgangspunkt anmode om udbetaling to gange i løbet af projektet: Når forundersøgelsen er færdig, og når Miljøstyrelsen har godkendt slutredegørelsen (se nedenstående diagram). Forundersøgelsen skal være færdig senest 2 år efter, at der er givet tilsagn til projektet, og projektet skal være gennemført senest 4 år efter at forundersøgelsen foreligger.

Anmodning om udbetaling og tinglysningen af aftalen kan ske via linket til selvbetjeningen, som findes i tilsagnsbrevet.



Følgende skal vedlægges eller oplyses i forbindelse med anmodning om udbetaling:

Anmodning om udbetaling efter endt forundersøgelse (hvis projektet kan etableres):

- Forundersøgelse inkl. ejendomsræssig forundersøgelse
- Nødvendige tilladelser fra andre offentlige myndigheder
- GIS-filer og kortmateriale
- Ved indhentning af tilbud/underhåndsbud indsendes dokumentationen herfor
- Rapport fra MiljøGIS
- Regnskab vedlagt revisorerklæring

#### Anmodning om udbetaling efter endt forundersøgelse (hvis IKKE projektet kan etableres):

- Hel eller delvis forundersøgelse, inkl. ejendomsmæssig forundersøgelse
- GIS-filer og kortmateriale
- Ved indhentning af tilbud /underhåndsbud indsendes dokumentationen herfor
- Rapport fra MiljøGIS
- Regnskab vedlagt revisorerklæring

#### Anmodning om slutudbetaling:

- Slutrapport med beskrivelse af det gennemførte projekt
- GIS-filer og kortmateriale
- Fotodokumentation for projektiltag
- Ved indhentning af tilbud /underhåndsbud indsendes dokumentationen herfor
- Redegørelse for de minimis i forbindelse med udbetaling af engangskompensation for naturarealer
- Redegørelse for arealanvendelse i projektområdet til dokumentation for engangskompensation (beregnes ved anmodning af Miljøstyrelsen)
- Underskrevet panthavererklæring
- Dokumentation for tinglysning
- Regnskab vedlagt revisorerklæring

#### Anmodning om rateudbetaling

- Ledelsespåtegnet delregnskab, der angiver afholdte og betalte omkostninger forbundet med projektet, herunder regnskabsbilag, der dokumenterer afholdte udgifter (fakturaer samt dokumentation for udgifter til løn).
- Liste over regnskabsbilag
- Beskrivelse af status for projektet

## 13. Klageadgang

Afgørelse truffet efter bekendtgørelsen kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

## 14. Tilsagnet opgives

Ønsker du ikke at benytte dig af tilsagnet, skal du give besked til Miljøstyrelsen ved hjælp af selvbetjeningsløsningen. Her skal det fremgå, hvorfor tilsagnet opgives. Du kan ansøge om at få hidtidige tilskudsberettigede udgifter dækket.

## 15. Udbetaling af tilskud

Udbetaling af tilskud under denne ordning udbetales som udgangspunkt første gang efter endt forundersøgelse og anden gang, når projektet er gennemført. Benyt regnskabsskabelonen på [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund) til din anmodning om udbetaling. Engangskompensation til lodsejere for værditab udbetales kun en gang, når projektet er færdigt.

Udbetaling af tilskud kan ske, når projektet er afsluttet, afrapporteret og gennemført som beskrevet i tilsagnet – og når de dokumenter, som fremgår af afsnit 12, er modtaget. Du kan ikke få tilskud til udgifter, der er afholdt før indsendelse af ansøgning om tilsagn om tilskud til Klima-Lavbundsprojekter. Vær opmærksom på, at en faktura skal indeholde en beskrivelse af leverancen, inkl. mængde og art af de leverede varer, så det er muligt at se sammenhængen til projektet. Det er også et krav, at fakturaen er udstedt til tilsagnshaver.

#### Mulighed for rateudbetalinger

Tilsagnshavere har mulighed for at søge om rateudbetalinger op til fire gange pr. år til at dække afholdte udgifter. Der betales ikke tilskud forud under ordningen, og udbetalingen af rater er betinget af, at projektet gennemføres i overensstemmelse med tilsagnet om tilskud.

Hver rate, bortset fra den sidste, skal være på mindst 15.000 kr. for tilsagnshavere, der er private lodsejere, og på 50.000 kr. for kommuner, nationalparkfonde samt andre fonde med almennyttige natur-, miljø- eller klimaformål.

Tilsagnshaver ansøger om rateudbetaling ved at anvende skabelon til ansøgning om rateudbetaling, som kan tilgås på Miljøstyrelsens hjemmeside [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund). Anmodningen sendes til Miljøstyrelsen.

Private lodsejere, som ikke har landbrugsarealer, men som ejer arealer, der bliver påvirket af projektet og tinglyses, kan få kompensation svarende til kompensationsssatsen for naturarealer.

Inden Miljøstyrelsen kan udbetale kompensation til en lodsejer, skal lodsejeren indsende en underskrevet panthavererklæring. Panthavererklæringen skal sikre Miljøstyrelsen dokumentation for, at de panthavere, der har tinglyst pantebreve på den ejendom, hvor driften af arealet nedlægges, er klar over dette og er indforstået med, at kompensationsbeløbet udbetales direkte til dig.

Panthavererklæringen kan findes på vores hjemmeside [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund). Der skal indsendes en panthavererklæring for hver panthaver, der har pant i den ejendom, hvor driften af arealet nedlægges.

I de projekter, hvor en kommune er tilsagnshaver og vælger selv at stå for udbetaling af lodsejerkompensation, skal kommunen selv indhente de relevante panthavererklæringer.

Regnskab vedlægges revisorerklæring

Det afsluttede projektregnskab efter henholdsvis gennemført forundersøgelse og etablering af projekt skal vedlægges en revisorerklæring. Udgifter til selve revisorerklæringen er tilskudsberettigede.

Revisionen skal udføres i overensstemmelse med standarderne for offentlig revision. Du finder link til gældende revisionsinstruks på [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund).

Benyt regnskabsskabelonen på [www.mst.dk/lavbund](http://www.mst.dk/lavbund) til din anmodning om udbetaling.

Anmodning om slutudbetaling skal være modtaget hos Miljøstyrelsen senest 3 måneder efter den dato, hvor projektet skal være afsluttet. Datoen fremgår af tilsagnsbrevet.

NemKonto

Miljøstyrelsen overfører tilskuddet til din NemKonto.

Indberetning af tilskud til Skattestyrelsen

Miljøstyrelsen indberetter det udbetalte tilskud til Skattemyndighederne. Vi anbefaler, at du tager kontakt med Skattestyrelsen for at få afklaring på de skattemæssige konsekvenser af tilskuddet.

## 15.1 Ændring af budget

Du kan inden for det samlede projektbudget og uden Miljøstyrelsens forudgående godkendelse foretage omfordeling af budgetposter på op til 10 pct. af det samlede tilsagnsbeløb eller op til 25.000 kr., dog maksimalt for i alt 200.000 kr. Omdisponeringer herover skal godkendes af Miljøstyrelsen.

Der kan ændres på medarbejdersammensætningen i et projekt inden for beløbet afsat til løn af personale, uden at Miljøstyrelsen skal informeres om dette.

Ansøgninger om budgetændringer skal begrundes, og ansøgningen skal indeholde et nyt budget.

## 16. Arealanvendelse og tilskudsmuligheder efter anlæg

Arealerne i et Klima-Lavbundsprojekt skal fastholdes som permanente græs- og naturarealer - arealerne må ikke omlægges.

Der skal tinglyses servitut på alle arealer inden for et projektområde. Servituten indeholder typisk bestemmelser om følgende:

- 1) Arealerne skal henligge som lavbundsområde og fastholdes som græs eller naturarealer med naturlig vandstand i overensstemmelse med tilsagnet.
- 2) Arealerne må ikke omlægges.

- 3) Arealerne må ikke tilføres gødning, bortset fra den gødning, der efterlades af græssende husdyr.
- 4) Arealerne må ikke tilføres jordforbedringsmidler.
- 5) Arealerne må ikke sprøjtes med pesticider, insekticider og lignende.
- 6) Arealerne må ikke anvendes til etablering af skov eller energi-, lav- eller stævningssskov.
- 7) Arealerne må ikke anvendes til dyrkning af afgrøder, herunder ikke anvendes til frøproduktion og til dyrkning af energiafgrøder, prydvækster, pyntegrønt og juletræer, hvilket dog ikke er til hinder for, at græs og anden plantevækst på arealerne kan anvendes til græsning, slæt, røorskær, høst af biomasse eller lignende.
- 8) Der må ikke tilskudsfordres på arealerne. Tilskudsfordre til kalve under 6 måneder i kalveskjul og halm til strøelse er dog tilladt. Dyrene må gerne få mineraler.
- 9) Aktiviteter, bortset fra græsning, på den del af arealerne, der ligger nærmere end 5 meter fra åbne vandløb, søer over 100 m<sup>2</sup> og kystlinjer, må ikke medføre erosion. Afstanden beregnes fra vandløbets eller søens øverste kant og for kystlinjer fra årets normale højeste vandstandslinje.
- 10) Kontrolmyndigheden skal have adgang til projektområdet i forbindelse med kontrol.
- 11) Der skal være adgang til at vedligeholde anlæg i projektområdet, der er nødvendige for at kunne opfylde bestemmelserne
- 12) Den naturtype og tilstand, der dannes som følger de bestemmelser, der tinglyses i medfør af nærværende bekendtgørelse, er ikke omfattet af undtagelsesreglen (1-årsreglen), i § 2, stk. 1 og 3, i bekendtgørelsen om beskyttede naturtyper.
- 13) Den, Miljøstyrelsen bemyndiger dertil, skal have adgang til arealer i projektområdet i forbindelse med målinger af effekten på klima, natur og vandmiljø, herunder til at tage jord- og vandprøver.

Hvis du overvejer at kombinere dit Klima-Lavbundsprojekt med opsætning af solceller, skal du være opmærksom på, at det på nuværende tidspunkt ikke er tilladt at opsætte solceller på arealer i Klima-Lavbundsprojekter.

## 17. Tilbagebetaling af tilskud

Miljøstyrelsen kan træffe afgørelse om bortfald af tilsagn og tilbagebetaling af tilskud, hvis:

- Der er givet urigtige eller vildledende oplysninger, eller man har fortiet oplysninger af betydning for sagens afgørelse.
- Forudsætningerne for tilskud i øvrigt efter Miljøstyrelsens skøn er væsentligt ændrede.

Miljøstyrelsen kan gennemføre en nedsættelse af dit tilskud, hvis du ikke overholder dine pligter for at få tilskud. Tilskuddet vil blive nedsat ud fra en vurdering af alvor, omfang, varighed og gentagelse af overtrædelsen.

For manglende opfyldelse af visse forpligtelser har Miljøstyrelsen på forhånd fastsat, hvordan tilskuddet eller udbetalingen nedsættes, og hvordan tilbagebetalingen fastsættes:

For sen afslutning af projektet

Tilskuddet nedsættes, hvis du afslutter projektet for sent. Projektet skal senest afsluttes den dato, som er fastsat i tilsagnet – eller i senere godkendte ændringer.

For sen afslutning af projekt giver følgende nedsættelser af tilskuddet:

- 1-30 kalenderdage, 5 %.
- 31-60 kalenderdage, 10 %.
- 61-90 kalenderdage, 15 %.
- Mere end 90 kalenderdage medfører bortfald af tilsagn.

For sen anmodning om slutudbetaling

Tilskuddet nedsættes, hvis du ikke anmoder om udbetaling af tilskud rettidigt, det vil sige senest 3 måneder efter projektperiodens udløb. Udbetalingen nedsættes med 1 % pr. kalenderdag ved for sent modtaget ansøgning om udbetaling. En forsinkelse på mere end 50 dage medfører 100 % nedsættelse af udbetalingen og bortfald af tilsagnet. Ved manglende overholdelse af begge ovennævnte tidsfrister (afslutning af projektet og anmodning om slutudbetaling) sanktioneres alene for den tidsfrist, der er overskredet først.

Opbevaring af bilag

Ved manglende overholdelse af forpligtelsen om at holde bilag og anden dokumentation tilgængelig i mindst 10 år fra

datoen for slutudbetaling, kræver Miljøstyrelsen tilbagebetaling af tilskud svarende til det, der mangler bilag eller dokumentation for. Hvis Miljøstyrelsen ved en kontrol, som udføres efter en kontrol, hvor der ikke blev konstateret mangler, finder at der mangler bilag eller anden dokumentation, bliver der krævet tilbagebetaling af tilskud svarende til halvdelen af det beløb, der mangler bilag eller dokumentation for.

Udbetaling på uretmæssigt grundlag

Hvis det konstateres, at tilskud er udbetalt på uretmæssigt grundlag, kan Miljøstyrelsen kræve hele eller dele af tilskuddet tilbagebetalt.

Projektet opgives

Hvis projektet ikke gennemføres, skal tilsagnshaver hurtigst muligt oplyse Miljøstyrelsen om det.

## 18. Kontrol på stedet

Miljøstyrelsen gennemfører fysisk stikprøvekontrol, i projekt- og opretholdelsesperioden.

## 19. Straffebestemmelser og svig

Hvis reglerne i bekendtgørelsen ikke bliver overholdt, kan der pålægges straffeansvar for selskaber eller juridiske personer efter reglerne i straffelovens kapitel 5.

## 20. Force majeure

Miljøstyrelsen kan anerkende tilfælde af force majeure og andre ekstraordinære omstændigheder, der i væsentlig grad berører projektet.

Hvis du ønsker at påberåbe dig force majeure, eller der er andre ekstraordinære omstændigheder, skal du give besked til Miljøstyrelsen skriftligt hurtigst muligt. Meddelelsen skal være vedlagt fyldestgørende dokumentation.

Det er en betingelse for anerkendelse af force majeure eller andre ekstraordinære omstændigheder, at de indtrufne begivenheder forhindrer dig i at opfylde dine forpligtelser.

## 21. Miljøstyrelsens brug af data

Oplysninger givet i ansøgningen vil blive brugt af Miljøstyrelsen til sagsbehandling, administration, tilskudsudbetaling og kontrol. I forbindelse med kontrol, kan der blive indhentet yderligere oplysninger hos andre offentlige myndigheder.

Behandlingen af oplysninger vil altid ske i overensstemmelse med gældende lovgivning, herunder efter reglerne i lov om behandling af personoplysninger.

Miljøstyrelsen og andre kan også bruge oplysningerne til statistik, forskning, planlægning og evaluering. Derudover giver Miljøstyrelsen oplysningerne videre til SKAT og revisionsorganer.

Modtager Miljøstyrelsen i forbindelse med ansøgning eller anmodning om udbetaling, personoplysninger om andre personer end personen, der udfylder selvbetjeningen tilknyttet ansøgning eller udbetalingsanmodning (indberetter), skal indberetter underrette disse personer. En sådan underretning er inkluderet i den fuldmagtsskabelon, der findes på Klima-Lavbundsordningens hjemmeside. I tilfælde hvor en fuldmagt ikke er relevant, og der indsendes personoplysninger, skal indberetter underrette de berørte personer om Miljøstyrelsens persondatapolitik ved at sende dem et underretningsbrev. Indberetter skal derefter uploade en erklæring til Miljøstyrelsen, hvor der er skrevet under på, at de berørte personer er informeret. Underretningsbreve og erklæring kan findes Klima-Lavbundsordningens hjemmeside. Formålet med underretningen er at sikre, at de berørte personer, hvis personoplysninger er blevet videregivet til Miljøstyrelsen, bliver informeret herom.

Miljøstyrelsen informerer offentligt om projekter, der får 450.000 kr. eller mere i tilskud. Det kan f.eks. være ved at udsende en nyhed. Vi kan også lægge projektrapporter, afrapporteringer og lignende helt eller delvist på vores hjemmeside.

Miljøstyrelsen gør opmærksom på følgende:

- Ved tilsagn vil GIS-data blive offentligt tilgængeligt på MiljøGIS.
- Ved anmodning om aktindsigt vil de afgivne oplysninger som udgangspunkt være tilgængelige.
- Ved sagsbehandling og tilsagn vil data blive delt med Landbrugsstyrelsen, samt andre offentlige instanser.





Miljøstyrelsen  
Tolderlundsvej 5  
5000 Odense C

[www.mst.dk](http://www.mst.dk)